

608748/09

Warszawa, dnia 24 marca 2009 r.

RPO-608748-VII-7020/09/JN/KMP

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPŁ.	2009-03-24
ZAL.	NR 1216892

Informacja

**o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw
Obywatelskich w Zakładzie Karnym w Malborku**

2009-03-25

1. Wprowadzenie.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w dniach 25 - 26 lutego 2009 r. do Zakładu Karnego w Malborku (zwanego dalej Zakładem) udali się przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich: Małgorzata Kiryluk - główny specjalista (pedagog resocjalizacyjny), Jolanta Nowakowska - starszy specjalista (politolog), Marcin Kusy - starszy radca (prawnik). W wizytacji wzięli również udział pracownicy Zespołu Terenowego Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w Gdańsku: Estera Tarnowska - radca (prawnik) oraz Bogumił Furche referent prawny (prawnik). Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności, dokonując oceny pod względem ochrony osadzonych przed torturami oraz okrutnym, nieludzkim i poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzając wizytację zapobiegawczą Krajowego Mechanizmu Prewencji przedstawiciele Rzecznika:

- 1) wysłuchali informacji o funkcjonowaniu Zakładu i jego podstawowych problemach, udzielonej przez dyrektora jednostki - mjr Zdzisława Kulczyka oraz kierowników wszystkich komórek organizacyjnych jednostki;
- 2) dokonali oglądu całego Zakładu, w tym obejrzeni wybrane losowo cele mieszkalne we wszystkich oddziałach mieszkalnych, celę dla osadzonych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu (zwanymi dalej niebezpiecznymi), celę zabezpieczającą, bibliotekę, łaźnię, świetlice, sale do widzeń oraz pomieszczenie do udzielania widzeń

bez osoby dozorującej, pola spacerowe, kaplicę, kuchnię, budynek warsztatowy, ambulatorium;

3) przeprowadzili w czasie wizytacji cel mieszkalnych rozmowy ze skazanymi oraz z funkcjonariuszami i pracownikami Zakładu;

4) przeprowadzili, w oparciu o ujednolicony kwestionariusz, rozmowy bez obecności osób trzecich z 28 osadzonymi (10 osadzonych z grupy zainteresowania i 18 osadzonych losowo wybranych).

Pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich poinformowali Dyrektora oraz kierownictwo Zakładu o wstępnych wynikach dokonanych ustaleń, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano, pod kątem zgodności z obowiązującymi normami prawa, Porządek Wewnętrzny Zakładu, a także poddano analizie:

1) protokół kontroli sanitarnej przeprowadzonej przez Państwowy Powiatowy Inspektorat Sanitarny w Malborku z dnia 19 listopada 2008 r.,

2) sprawozdanie z wizytacji jednostki przeprowadzonej w dniu 13 października 2008 r. przez sędziego wizytatora ds. penitencjarnych Sądu Okręgowego w Gdańsku,

3) analizę stanu ładu, dyscypliny i nastrojów w Zakładzie Karnym w Malborku za okres od 01 stycznia 2007 do 31 grudnia 2007 r.,

4) zarządzenie Dyrektora Zakładu Karnego w Malborku z dnia 07 listopada 2007 r. w sprawie rozmieszczenia i liczby grup osób powiązanych,

5) Kartę Praw Pacjenta.

2. Charakterystyka jednostki.

Zakład Karny w Malborku położony jest w centrum miasta, w obrębie ścisłej zabudowy. Powstał na przełomie XIX i XX wieku. Na mocy zarządzenia nr 77/97/CZSW Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 października 1997 r. wizytowana jednostka jest zakładem karnym typu zamkniętego przeznaczonym dla skazanych mężczyzn odbywających karę po raz pierwszy z oddziałami aresztu śledczego dla mężczyzn i zakładu karnego typu zamkniętego przeznaczonego dla młodocianych mężczyzn.

Pojemność Zakładu Karnego w Malborku wynosi 224 miejsca zakwaterowania. Dyrektor Zakładu, po przekroczeniu dopuszczalnej pojemności, w oparciu o rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie zasad i trybu postępowania właściwych organów w wypadku, gdy liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczych przekroczy w skali kraju ogólną pojemność, podjął decyzję o umieszczeniu na czas określony osadzonych w warunkach, w których powierzchnia celi mieszkalnej na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m². W dniu wizytacji, zgodnie ze stanem ewidencyjnym, w jednostce przebywało 242 osadzonych, w tym 225 skazanych, 1 ukarany i 16 tymczasowo aresztowanych. Przekroczenie ustawowej normy powierzchni przypadającej na jednego osadzonego kształtowało się na poziomie 8%.

Przebywające w jednostce osoby pozbawione wolności odbywały karę w następujących systemach :

- 1) programowanego oddziaływania – 114 osadzonych - 50,4%,
- 2) terapeutycznym – 8 osadzonych - 3,5%,
- 3) zwykłym – 87 osadzonych w - 38,5%,
- 4) pozostali – 17 osadzonych oczekujących na klasyfikację.

Przynależność do podkultury deklaruje ok. 20% wszystkich osadzonych.

Zakład dysponuje 82 celami mieszkalnymi: 80 cel, w tym 1 izba chorych, zachowuje normę 3 m² na osobę, a celi dla niebezpiecznych” i celi izolacyjna - normę 4 m². Cele mieszkalne są w większości dwu (43) i trzy (20) osobowe. Kilka cel jest o większej pojemności: 10 cel czteroosobowych, 2 - pięcioosobowe, 3 - ześcioosobowe i 1 celi siedmioosobowa.

3. Ogląd jednostki

Na terenie jednostki, zajmującej łączny obszar 5164 m², oglądowi poddano:

- 1) budynek zakwaterowania osadzonych, w którym w części piwnicznej znajdują się pomieszczenia kuchni, pomieszczenia magazynowe i łazienki,
- 2) budynek warsztatowo-ambulatoryjny,
- 3) budynek administracyjny, w którym znajdują się sale do widzeń.

Wszystkie budynki są w dobrym stanie technicznym. Kapitałny remont jednostki miał miejsce na przełomie lat 80-tych i 90-tych. Od tego czasu wszystkie prace remontowo-naprawcze przeprowadza się na bieżąco, korzystając wyłącznie ze środków własnych. W opinii Dyrektora Zakładu, budynek mieszkalny wymaga częściowej wymiany instalacji sanitarnej, elektrycznej, wodociągowej i pionów centralnego ogrzewania oraz wykonania kompleksowego docieplenia.

Jednostka wyposażona jest w system zabezpieczeń elektronicznych, na który składa się system monitoringu, system alarmowy i system informatyczny.

Teren jednostki, utwardzony kostką brukową, jest czysty, zadbane.

Przeprowadzony ogląd całego terenu Zakładu i pomieszczeń w pawilonach mieszkalnych, w tym wizytacja cel oraz uzyskane w związku z tym informacje pozwoliły m.in. stwierdzić, że:

3.1. Wszystkie **cele mieszkalne** są skanalizowane, z doprowadzoną zimną wodą. Kąćki sanitarne są zabudowane pełną zabudową murowaną, wyposażone w umywalkę i muszlę ustępową. W niektórych celach drzwi przesuwne do kąćków są zniszczone i wymagają wymiany na nowe.

Cele wyposażone są w sprzęt kwaterunkowy zgodnie z obowiązującymi przepisami. W każdej wizytowanej celi znajdowała się, odpowiednia do liczby zakwaterowanych osób, ilość stołów i taboretów. Ich stan techniczny nie budził zastrzeżeń. Również stan materaców, pościeli, koców, ręczników i ścierek jest dobry. Łóżka piętrowe, typu koszarowego, nie posiadają zabezpieczeń przed upadkiem z wyższego piętra oraz drabinek, które ułatwiają wejście na łóżko.

W celach utrzymywana jest czystość, ściany i sufity są odświeżone, podłogi pokryte są parkietem lub terakotą.

W celach jest wentylacja grawitacyjna. Ponadto, cele wietrzone są poprzez okna wykonane z PCV, uchylno-rozwieralne, sprawnie działające. Na części okien, ze względów bezpieczeństwa, zamontowano blendy okienne wykonane z niebarwionego szkła, nie utrudniające wentylację tych pomieszczeń. Wielkość okien umożliwia właściwe doświetlenie cel, wystarczające do czytania i pisania. Oświetlenie sztuczne działa bez zarzutu i zdaniem kierownictwa jednostki jest w stanie dobrym.

W każdej celi znajdują się przynajmniej dwa elektryczne gniazda wtykowe. Osadzeni mogą korzystać z odbiorników telewizyjnych (indywidualna zgoda Dyrektora jednostki) i, z uwagi na przeciążenia w sieci elektrycznej, z grzałek tylko niskiej mocy (grzałka lub czajnik elektryczny do 300W bez indywidualnej zgody).

Wszystkie cele wyposażone są w sprawny system przyzywowy.

Nie stwierdzono braków w wyposażeniu cel w przedmioty służące do utrzymania higieny osobistej i czystości cel.

Osoby osadzone korzystają z własnej odzieży i bielizny, jeśli nie przemawiają przeciwko temu względy bezpieczeństwa i sanitarne. Ilość i rodzaj własnej odzieży, bielizny oraz obuwia, które osadzony może posiadać w celi określa Porządek Wewnętrzny obowiązujący w Zakładzie. Niezbędną odzież i bieliznę skarbową wydaje się osadzonym według potrzeb przez nich zgłaszanych. Podlega ona cotygodniowej wymianie.

We wszystkich wizytowanych celach znajdował się egzemplarz Porządku Wewnętrznego jednostki.

Korytarze oddziałów mieszkalnych wyposażone są w samoinkasujące aparaty telefoniczne, skrzynki pocztowe na korespondencję kierowaną do organizacji międzynarodowych oraz tablice ogłoszeń, zawierające niezbędne informacje m.in. adresy organów nadzoru i innych instytucji, do których osadzeni mogą kierować pisma w sprawie dotyczącej wykonania kary pozbawienia wolności, wykaz ośrodków pomocy społecznej, powiatowych centrów pomocy rodzinie, urzędów pracy z pobliskich miejscowości, informacje dotyczące funduszu pomocy postpenitencjarnej i inne.

W czasie wizytacji cel i przeglądu kart tożsamości osadzonych nie stwierdzono osadzenia tymczasowo aresztowanych i skazanych z różnych grup klasyfikacyjnych we wspólnej celi mieszkalnej.

3.2. Kąpiel osadzonych odbywa się w jednej łaźni, w której znajduje się 17 indywidualnych stanowisk prysznicowych, oddzielonych przegrodami, wyposażonych w maty antypoślizgowe. Kąpiel trwa 6 minut. Woda jest dostarczana automatycznie w temperaturze 40°C. Podłoga i ściany łaźni oraz szatni i pomieszczenia służącego do wydawania czystej bielizny wyłożone są terakotą i glazurą. Stwierdzono, że w

pomieszczeniu do przebierania się, wieszaki są w większości uszkodzone, bez uchwytów do wieszania ubrań i ręczników. Stan ławek jest dobry. W łazni panował porządek.

Bielizna osobista i ręczniki są wymieniane co tydzień, zaś bielizna pościelowa co dwa tygodnie, co jest zgodne z przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r., w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (zwane dalej rozporządzeniem w sprawie warunków bytowych). Dla potrzeb Zakładu usługi pralnicze wykonywane są w Zakładzie Karnym w Sztumie.

3.3. Ogólny stan **kuchni** jest dobry, pomieszczenia te spełniają standardy określone w systemie HACCP. Na przełomie 2004-2005 r. została przebudowana i zmodernizowana wentylacja mechaniczna kuchni. Zdaniem Dyrektora jednostki, pomieszczenia magazynowe wymagają drobnych remontów i napraw konserwacyjnych, natomiast wentylacja w części magazynowej wymaga gruntownej modernizacji.

W dniu wizytacji, oprócz posiłków według normy podstawowej i dla młodocianych, kuchnia przygotowała dietę lekkostrawną i cukrzycową. Próbkę jedzenia znajdowały się w wydzielonej lodówce, przeznaczonej wyłącznie do tego celu, zabezpieczonej przed dostępem osób nieuprawnionych. Przechowywane są przez 72 godziny. Jadłospisy, uwzględniające ilościowy i jakościowy skład posiłków, sporządzane są za pomocą specjalnego programu komputerowego. Posiłki dostarczane są do oddziałów mieszkalnych windą, co zapewnia szybką i sprawną dystrybucję oraz zapobiega wychłodzeniu. Stan czystości kuchni, magazynów i chłodni nie budził zastrzeżeń.

3.4. W Zakładzie Karnym w Malborku widzenia odbywają się w godz. 8.00-16.00 w soboty, niedziele oraz święta Wielkiej Nocy i Bożego Narodzenia, według zasad określonych w § 30 i § 31 Porządku Wewnętrznego. Do dyspozycji są cztery **sale do udzielania widzeń**. W dwóch salach ogólnych realizowane są widzenia w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt osadzonego z odwiedzającym na zasadach ogólnych (przy stoliku): jedna sala służy dla skazanych, druga dla tymczasowo aresztowanych. Przebieg widzeń dozorowany jest przez

funkcjonariusza Służby Więziennej. W jednej sali widzenia udzielane są w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt. Wyodrębniono też pomieszczenie do udzielania widzeń bez osoby dozorującej. Średnio w ciągu dnia udziela się ok. 35 widzeń.

Sale wyposażone są w stoliki i krzesła (są one w dobrym stanie technicznym) oraz monitoring. Osoby wizytujące jednostkę stwierdziły, że w sali do widzeń bez osoby dozorującej również stosuje się podgląd za pośrednictwem telewizji przemysłowej. Mówi też o tym § 31 Porządku Wewnętrznego. Zamontowanie kamery w pomieszczeniu przeznaczonym do realizacji nagród polegających na udzieleniu widzenia bezdozorowego jest sprzeczne z ich istotą i stanowi poważne uchybienie. Ponadto, pomieszczenie to ma służyć także do udzielania nagrody wynikającej z art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w., więc jego wyposażenie jest niezgodne z rozporządzeniem o warunkach bytowych (załącznik nr 3, tabela 20). Znajduje się w nim jedynie stół i dwa krzesła.

W obrębie sali do widzeń znajdują się oddzielne toalety dla osób odwiedzających i osadzonych oraz bufet, w którym osoby odwiedzające mogą dokonywać zakupów w ramach tzw. poczęstunku. W przypadku, gdy widzenie odbywa się w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt, po zakończeniu widzenia osadzeni mogą zabrać ze sobą zakupy, które poczynili dla nich odwiedzający. Z informacji uzyskanej od Dyrektora, wartość zakupionych produktów nie może przekraczać 100 PLN.

3.5. Osadzeni mają prawo trzy razy w miesiącu dokonywać zakupów artykułów żywnościowych, wyrobów tytoniowych oraz przedmiotów dopuszczalnych do sprzedaży w zakładzie. **Kantyna** zajmuje niewielki lokal. Zaopatrzenie należy ocenić jako dobre. Kupującym zapewniono duży wybór produktów (artykuły spożywcze, papiernicze, chemiczno - kosmetyczne), a dodatkowy asortyment można zakupić indywidualnie, po złożeniu przez osoby pozbawione wolności zamówienia i wyrażeniu zgody przez Dyrektora jednostki penitencjarnej. W punkcie sprzedaży dla osadzonych nie wprowadzono do obiegu artykułów mięsnych i wędliniarskich. Dostępne są tylko produkty mięsne w słoikach i foremkach aluminiowych, które można przechowywać w temperaturze pokojowej. Nabiał, jeżeli osadzony wyraża

chęć zakupu, dostarczany jest do tego pomieszczenia z lodówki usytuowanej w punkcie sprzedaży dla osób odwiedzających. Ceny produktów, ustalone przez producenta i widniejące na opakowaniu, obowiązują w kantynie (np. ceny artykułów tytoniowych, jogurtów, kart telefonicznych). W przypadku innych produktów, zgodnie z informacją udzieloną przez Dyrektora Zakładu, marża nie jest wyższa niż 22%. Ceny nie odbiegają istotnie od cen na rynku lokalnym. Kierownictwo jednostki raz w miesiącu przeprowadza kontrolę w tym zakresie. Ceny artykułów przyklejane są do krawędzi półek i są widoczne dla osadzonych, doprowadzanych do kantyny.

W punkcie sprzedaży dla osadzonych nie stosuje się kasy fiskalnej. Podczas dokonywania zakupów przez osadzonych, osoba obsługująca sprzedaż sporządza odrębny wykaz dla każdego osadzonego, zawierający imię i nazwisko dokonującego zakupów, rodzaj zakupionego towaru, jego ilość oraz cenę. Oryginał takiego zestawienia jest dołączony do rozliczenia i wystawionej faktury, a kopię otrzymuje osadzony.

3.6 Na terenie jednostki zorganizowano 4 **pola spacerowe** oraz 2 boiska sportowe, służące do gry w koszykówkę, siatkówkę i unihokeja. Wszystkie pola wyposażone są w odpowiednie zabezpieczenia techniczno-ochronne, w tym monitoring. Pola są utwardzone, niewielka część powierzchni każdego z nich jest zadaszona i zacieniona (na siatce zabezpieczającej górę przymocowany jest ekran z tworzywa sztucznego), znajdują się na nich ławki. Stan placów spacerowych jest dobry. Przed wyjściem na place spacerowe jest szatnia, z kurtkami zimowymi dla osadzonych korzystających ze spaceru.

3.7. Do dyspozycji osadzonych są trzy **świetlice**, znajdujące się w każdym oddziale mieszkalnym. Wszystkie wyposażone są w sprzęt TV, gry planszowe tj. szachy, warcaby, kąciki czytelnicze z prasą i książkami. Ponadto, w świetlicy w oddziale I znajduje się gra „piłkarzyki” i lotki „dart”, w oddziale II bilard stołowy, a w oddziale III stół do tenisa stołowego. W obrębie świetlicy w oddziale II i III znajduje się toaleta. W pomieszczeniach panował porządek. Zadbano również o ich wystrój i odpowiedni nastrój – na ścianach widnieją malowidła, wykonane przez jednego z osadzonych. Zakład nie dysponuje siłownią ani sprzętem do ćwiczeń siłowych.

3.8. W oddziale III budynku mieszkalnego znajduje się **biblioteka**, wyposażona w ponad 5 tysięcy woluminów. Administracja pozyskuje książki od darczyńców, a także systematycznie uzupełnia księgozbiór o nowe pozycje ze środków własnych. Na ten cel przeznaczona jest w rocznym budżecie jednostki 1000 PLN. W ubiegłym roku zakupiono 126 nowych pozycji. Biblioteka dysponuje aktualnymi aktami prawnymi, a wychowawcy, na potrzeby osadzonych, korzystają z programu komputerowego LEX.

W roku 2008 z biblioteki korzystało 443 osób, którzy wypożyczyli 3445 książek. Osadzeni doprowadzani są do biblioteki raz w tygodniu i mogą jednorazowo wypożyczyć trzy książki.

Zakład prenumeruje 39 egzemplarzy „Dziennika Bałtyckiego” oraz otrzymuje liczne czasopisma w ramach tzw. zwrotów. Gazety dostarczane są do cel mieszkalnych cyklicznie (łącznie ok. 50 egz. dziennie). Administracja wydaje co roku na prenumeratę gazet ok. 10.000 PLN.

3.9. W ramach **zajęć kulturalno-oświatowych** osadzeni korzystają z sieci telewizji kablowej. Zgodnie z Porządkiem Wewnętrznym, osadzeni mogą używać sprzętu audiowizualnego także po godzinie 21.45, w sposób niezakłócający ciszy nocnej i z zachowaniem kultury jego użytkowania. Zakład dysponuje 50 odbiornikami telewizyjnymi, które dostarczane są do cel mieszkalnych.

Za pośrednictwem radiowęzła nadawane są audycje i muzyka. Administracja organizuje imprezy masowe: koncerty, przedstawienia, widowiska, turnieje, umożliwia udział w ogólnopolskich konkursach sztuki, zbiórkach charytatywnych.

Zajęcia sportowe na boiskach organizowane są przez cały rok, poza okresami, w których występują niekorzystne warunki atmosferyczne. Sporządzane są tygodniowe plany korzystania z obiektów sportowych w taki sposób, że każdy skazany ma możliwość brania udziału w zajęciach minimum raz w tygodniu, a skazani młodociani pięć razy w tygodniu.

W Zakładzie istnieje zespół skazanych o cechach samorządu, zajmujący się sprawami z zakresu zajęć kulturalno-oświatowych, kultury fizycznej i sportu.

3.10. Opiekę duszpasterską sprawuje ksiądz katolicki, zatrudniony na 0,5 etatu. **Posługi religijne** w Zakładzie odbywają się w kaplicy oraz w dwóch pomieszczeniach pomocniczych księdza. Msze święte katolickie odprawiane są w sobotę i niedzielę. Prowadzona jest katecheza i indywidualne posługi religijne, mogące odbywać się również w celach mieszkalnych. Dwa razy w roku organizowane są świąteczne spotkania rodzinne. Wszyscy osadzeni mają możliwość wysłuchania mszy św. za pośrednictwem radiowęzła.

W miarę potrzeby Zakład odwiedzają przedstawiciele Związku Wyznania Świadków Jehowy w Polsce.

3.11. W oddziale I usytuowana jest jedna **cela dla osadzonych niebezpiecznych**, wyposażona w wymagany sprzęt techniczno-ochrony i kwaterunkowy. Cella jest monitorowana. W czasie wizytacji w Zakładzie nie przebywał osadzony niebezpieczny.

W pobliżu umieszczona jest **cela zabezpieczająca**, również monitorowana, z możliwością nasłuchu. Urządzenia te podłączone są do rejestratora, który umożliwia zapis obrazu i głosu. Cella ta jest przestronna, wentylowana, wyposażona w kąciek sanitarny i miejsce do spożywania posiłków. W okresie ostatnich 6 miesięcy nie było przypadków umieszczenia w celi zabezpieczającej.

3.12. Ambulatorium jednostki znajduje się w wydzielonym budynku. W jego skład wchodzi: gabinet lekarski, gabinet stomatologiczny, gabinet zabiegowy, poczekalnia dla osadzonych, toaleta dla osadzonych, przystosowana dla osób niepełnosprawnych, toaleta dla personelu oraz 2 pomieszczenia gospodarcze (pomieszczenie na czystą bieliznę i tzw. brudownik). Ambulatorium, wyremontowane i oddane do użytku w 2006 r., jest bardzo nowoczesne, jasne, przestronne. Panował w nim nienaganny ład i porządek. W ambulatorium zatrudnionych jest 3 lekarzy na podstawie umowy o pracę: kierownik-pulmonolog (pełen etat), lekarz dermatolog (0,5 etatu) i lekarz stomatolog (0,5 etatu), wykonujący również usługi z zakresu protetyki oraz 3 pielęgniarki. Ponadto, w ramach kontraktu pracuje lekarz psychiatra. W ocenie Dyrektora Zakładu, w celu zabezpieczenia opieki medycznej dla osadzonych na wyższym poziomie, należałoby zwiększyć etaty w służbie zdrowia o 0,3 etatu dla pielęgniarki oraz 0,5 etatu dla lekarza psychiatry.

Ambulatorium udziela porad ogólnolekarskich, stomatologicznych, psychiatrycznych, dermatologicznych. Badania i konsultacje laryngologiczne, chirurgiczne, neurologiczne, reumatologiczne oraz okulistyczne wykonywane są w przychodni publicznej służby zdrowia w Malborku, natomiast pilne konsultacje chirurgiczne i internistyczne w szpitalu w Malborku. Wiele konsultacji ma miejsce w Areszcie Śledczym w Gdańsku.

Ambulatorium jest czynne w dni robocze w godzinach 7.30-17.00, a w dni wolne od pracy, niedziele i święta według odrębnego planu. Planowe przyjęcia pacjentów przez lekarza ogólnego odbywają się w dni robocze według określonego planu przyjęć.

W ambulatorium była dostępna dla pacjentów Karta Praw Pacjenta. Nie podano jej podstaw prawnych. Dokument ten nie został opracowany właściwie, gdyż przedstawiono w nim również prawa nie mające zastosowania wobec pacjentów więziennej służby zdrowia, pominięto zaś prawa określone w ustawie kodeks karny wykonawczy oraz wydanych na jej podstawie aktach prawnych niższego rzędu. Karta Praw Pacjenta udostępniana przez więzienną służbę zdrowia osobom pozbawionym wolności powinna zawierać pełną informację na temat wszystkich praw przysługujących pacjentowi uwięzionemu.

3.13. W Zakładzie nie funkcjonuje szkoła żadnego typu, a nauczanie prowadzi się jedynie w formie kursów, zorganizowanych ze środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki oraz ze środków pomocy postpenitencjarnej. W 2008 r. odbyły się dwa kursy elektryka, kurs magazynier-hurtownik i kurs spawacza. Z tej formy dokształcania skorzystało 47 osadzonych, 11 skazanych uzyskało przyuczenie do wykonywania zawodu. Ponadto, prowadzone były szkolenia w zakresie aktywizacji zawodowej (40 skazanych), a w ramach pomocy postpenitencjarnej systematycznie prowadzone jest poradnictwo w zakresie aktywnego poszukiwania pracy. W bieżącym roku zaplanowano zorganizowanie kursów spawacza i fryzjera.

Kursy odbywają się w **budynku warsztatowym**, który jest również miejscem pracy dla 10 osadzonych, zatrudnionych przy pracach remontowo-naprawczych. W warsztacie szklarskim i spawalni wywieszono w widocznym i dostępnym miejscu instrukcje pracy.

Zatrudnienie osadzonych realizowane jest w dwóch formach. Pierwsza to zatrudnienie odpłatne na podstawie skierowania do pracy, świadczone na rzecz jednostki penitencjarnej (30 skazanych) oraz na rzecz kontrahenta zewnętrznego w systemie bez konwojenta (6). Drugą formą zatrudnienia jest zatrudnienie nieodpłatne, świadczone na rzecz Zakładu (22) lub organów administracji publicznej (szkoły, przedszkola, ośrodki wychowawcze, domy kultury itp. – 10 osadzonych).

4. Rozmowy przeprowadzone z osadzonymi.

W toku wizytacji przeprowadzono rozmowy z 28 osadzonymi, według opracowanego kwestionariusza. Rozmowy ukierunkowane były głównie na kwestie przestrzegania praw przysługujących osadzonym. Część osób wytypowano do rozmów z uwagi na większe, niż w przypadku pozostałych osadzonych, narażenie na niewłaściwe traktowanie. Byli to osadzeni: mający więcej niż 60 lat (3 osoby), niepełnosprawni (1 osoba), osoby, którym należy zapewnić bezpieczeństwo osobiste tzw. „chronione” (6 osób). Ponadto, 18 osób dobrano do badania losowo. Rozmowy odbywały się bez obecności osób trzecich, w sposób uniemożliwiający osobom postronnym zapoznanie się z treścią odpowiedzi udzielanych przez osoby pozbawione wolności.

W rozmowach z osadzonymi uzyskano opinie w przedmiocie przestrzegania podstawowych praw osób pozbawionych wolności i atmosfery panującej w Zakładzie. Osadzeni pozytywnie oceniali realizację przysługujących im uprawnień. Niemniej jednak zgłoszono uwagi i zarzuty, które dotyczyły następujących kwestii:

- 1) w zakresie **warunków panujących w celi mieszkalnej** uwagi dotyczyły: braku ciepłej wody w celach mieszkalnych (5), braku drabinek i zabezpieczeń przed upadkiem z piętrowego łóżka (3), przeludnienia cel (4) i zniszczonych materaców i koców (3). Należy zaznaczyć, że 24 respondentów oceniło warunki bytowe jako dobre;
- 2) w zakresie **kąpieli** uwagi dotyczyły wyłącznie częstotliwości. Osadzeni korzystają z łaźni raz w tygodniu, co jest zgodne z obowiązującymi przepisami. Wyrażenie

potrzeby częstszych kąpieli należy potraktować jako wyraz większej świadomości higieny osobistej i troski o zdrowie;

3) w zakresie **wyżywienia** padły pojedyncze uwagi dotyczące małego zróżnicowania posiłków (2); 24 osoby uznały wyżywienie jako dobre lub dość dobre;

4) w zakresie **udzielania widzeń** odnotowano 3 uwagi dotyczące umieszczenia kamery w sali do widzeń bez osoby dozorującej;

5) w zakresie **warunków dokonywania zakupów na wypiszę** podnoszono najwięcej zarzutów. Łącznie 12 respondentów zgłosiło swoje uwagi: brak cennika (11), brak paragonów (8), zbyt wysokie cen towarów w kantynie (5); brak kasy fiskalnej (2);

6) w zakresie **korzystania z aparatów telefonicznych** powtarzał się zarzut braku możliwości wykonywania rozmów na koszt abonenta. Dyrektor jednostki wyjaśnił, że powyższe ograniczenie jest zależne od operatora telefonii, niemniej jednak, zobowiązał się do uzyskania dodatkowych informacji w tej sprawie;

7) w zakresie **korzystania ze spaceru** odebrano uwagi dotyczące małej powierzchni pola spacerowego (3);

8) w zakresie **korzystania z prasy i książek** rozmówcy wskazywali na przestarzały i mało urozmaicony księgozbiór biblioteki (mało nowości, klasyki, powieści i książek sensacyjnych);

9) w zakresie **korzystania z zajęć kulturalno – oświatowych i sportowych** odebrano jedną uwagę: nie wyrażenie przez Dyrektora zgody na posiadanie w celi mieszkalnej gry „play station 2”. Dyrektor wyjaśnił, że ze względów bezpieczeństwa, nie wyraża zgody na posiadanie przez osadzonych w celi mieszkalnej urządzeń, które mogą być nośnikami informacji.

W trakcie rozmów z osadzonymi przedstawiciele Rzecznika nie odebrali uwag dotyczących **karania dyscyplinarnego**. Wśród ankietowanych były 2 osoby karane dyscyplinarnie, karą nagany i upomnienia. Uznały karę za sprawiedliwą i współmierną do przewinienia. Wobec żadnego respondenta nie użyto środków przymusu bezpośredniego.

Nie było żadnych uwag w zakresie: **korzystania z usług religijnych, zatrudnienia, przekazywania paczek, przyjmowania i wydawania korespondencji.**

Respondenci wysoko ocenili działalność **służby zdrowia** i dostępność do specjalistycznych świadczeń medycznych. Liczne pochwały kierowano wobec lekarza stomatologa.

Zdaniem rozmówców na uznanie zasługuje praca więziennego kapelana.

5. Ocena traktowania osób pozbawionych wolności

W ocenie wizytujących, atmosfera w jednostce penitencjarnej jest dobra. Wyniki przeprowadzanych rozmów wskazują, że relacje między osadzonymi a funkcjonariuszami Służby Więziennej są prawidłowe. Nie zgłoszono uwag dotyczących traktowania. Respondenci nie mieli zastrzeżeń do sposobu przeprowadzania przez funkcjonariuszy kontroli osobistej osadzonych, której dokonuje się w dyżurkach oddziałowych. Rozmówcy, oceniając pracę wychowawców (5 etatów), wskazywali, iż wychowawcy są kompetentni i chętni do udzielania pomocy. Ich codzienny kontakt z osadzonymi umożliwia bezzwłoczne załatwianie zgłaszanych spraw i pozwala stwierdzić symptomy konsolidacji osadzonych w ramach podkultury oraz ewentualne zarzewie konfliktu. W ocenie rozmówców, psycholog (1 etat) w kontaktach z osadzonymi prezentuje postawę otwartości i zrozumienia. Prowadzi szereg programów z zakresu readaptacji społecznej, m.in. z zakresu profilaktyki uzależnień, agresji i przemocy, HIV/AIDS i promocji zdrowia. W Zakładzie funkcjonuje też grupa edukacyjna dla osób po zakończonej terapii uzależnień. Pracownicy działu penitencjarnego przywiązują dużą wagę do rozpoznawania osobowości osadzonych, w celu doboru właściwych metod i środków oddziaływania penitencjarnego. Bezwzględnie stosuje się zasadę nie ulegania presji osadzonych, dążących do jednolitego podkulturowo osadzania w celach wieloosobowych, za wyjątkiem osadzonych „chronionych”.

Kierownictwo jednostki ma regularny kontakt z osadzonymi. Dyrektor Zakładu i kierownicy działów przyjmują na rozmowę osadzonego niezwłocznie po zgłoszeniu prośby. Przedstawiciele działu penitencjarnego, ochrony, kwatermistrzowskiego i

służby zdrowia raz w tygodniu wizytują cele mieszkalne i robią ogląd całej jednostki penitencjarnej. Dyrektor wizytuje cele mieszkalne raz w miesiącu.

Prowadzona jest wyważona polityka w zakresie stosowania wobec osadzonych kar i nagród. W roku 2008 najdotkliwszą formę kary dyscyplinarnej (umieszczenie w celi izolacyjnej na okres do 28 dni) stosowano 2 razy, w tym w jednym przypadku kontynuowano karę wymierzoną w innej jednostce. W ubiegłym roku nie stosowano środków przymusu bezpośredniego. Nie było przypadków zgonów, samobójstw ani prób samobójczych. Odnotowano dwa wypadki nadzwyczajne z udziałem 1 osadzonego: dwa samouszkodzenia, którego czas leczenia nie przekroczył 7 dni.

W 2008 r. do Zakładu wpłynęło 39 skarg osadzonych. Dotyczyły one: pracy funkcjonariuszy (30), warunków bytowych (23), ukarania dyscyplinarnego (21), przetransportowania i opieki zdrowotnej (10) i innych, jednostkowych spraw. W 31 przypadkach wydano decyzje uznające skargi za bezzasadne, 1 skarga została uznana w części za zasadną, pozostałe są w trakcie załatwiania. Dyrektor Zakładu w ubiegłym roku dwukrotnie wystąpił do Prokuratury z zawiadomieniem o podejrzenie popełnienia przestępstwa przez osadzonych.

Obecnie przeciwko Zakładowi Karnemu w Malborku toczy się jedna sprawa sądowa z powództwa skazanego w sprawie zadośćuczynienia za osadzenie w przeludnionych celach mieszkalnych.

W trakcie wizytacji Przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich nie przyjęli do protokołu żadnych skarg i wniosków.

6. Analiza dokumentacji jednostki

Po przeanalizowaniu tekstów Porządku Wewnętrznego Zakładu należy stwierdzić, iż został on zredagowany w sposób przejrzysty i jest, z jednym wyjątkiem, zgodny z obowiązującymi przepisami. Przedstawiciele Biura Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócili uwagę na wprowadzony zakaz używania przez osadzonych wyrobów tytoniowych po ogłoszeniu ciszy nocnej, który jest niezgodny z obowiązującymi przepisami. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 listopada 1996 r. w sprawie określenia zasad dopuszczalności używania wyrobów tytoniowych w obiektach zamkniętych

podległych Ministrowi Sprawiedliwości (Dz. U. z 1996 r., Nr 140, poz. 658, ze zm.), nie przewiduje wprowadzenia ograniczeń w używaniu wyrobów tytoniowych w wyznaczonych celach dla palących. Tymczasem, zgodnie z obowiązującymi przepisami przeciwpożarowymi dotyczącymi osadzonych w Zakładzie Karnym w Malborku, zamieszczonymi w Instrukcji Przeciwpożarowej Wewnętrznej (pkt 8) zarządzenia nr 13/2007 Dyrektora Zakładu Karnego w Malborku, istnieje zakaz palenia tytoniu w porze nocnej w celach mieszkalnych. Tym samym wprowadzony zakaz używania wyrobów tytoniowych po ogłoszeniu ciszy nocnej jest niezgodny z przepisami powszechnie obowiązującymi.

Ponadto, w Porządku Wewnętrznym (§ 31 pkt 1) znajduje się, wcześniej wspomniany, zapis o doraźnym kontrolowaniu przez funkcjonariusza zachowania osób korzystających z widzenia bez osoby dozorującej, co jest sprzeczne z istotą tej formy nagrody regulaminowej

Z informacji zawartych w „Analizie stanu ładu, dyscypliny i nastrojów panujących wśród osadzonych w zakładzie karnym w Malborku za okres od 01.01.2007 r. do 31.12.2007 r.” wynika, że stan bezpieczeństwa, zarówno osób pozbawionych wolności, jak i funkcjonariuszy jest bardzo zadawalający. W roku 2007 odnotowano trzy przypadki samoagresji (2008 r.-2), 2 przypadki pobicia (2008r.-0), jeden przypadek znęcania się nad osadzonym (2008 r.-0). Próby samobójcze, samobójstwa i zgony osadzonych nie miały miejsca od 2006 r. Powyższa statystyka pozwala stwierdzić, że przyjęty przez administrację Zakładu kierunek działań profilaktycznych, zgodny z przygotowanym „Harmonogramem przeciwdziałania samoagresji” i „Harmonogramem przeciwdziałania podkulturze przestępczej w ZK w Malborku”, jest właściwy i przynosi wymierne rezultaty.

W protokołach z wizytacji Zakładu przez sędziego penitencjarnego, jak i Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Malborku, nie wskazano na żadne uchybienia i nie sformułowano zaleceń pokontrolnych.

7. Wnioski i zalecenia

W ocenie wizytujących, poczynione ustalenia nie dają podstaw do stwierdzenia, aby warunki bytowe w Zakładzie Karnym w Malborku, czy też inne okoliczności osadzenia, były dla osób pozbawionych wolności na tyle dotkliwe, aby mogły prowadzić do okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania. Prawa osadzonych, w tym prawo do humanitarnego traktowania i poszanowania godności ludzkiej – generalnie – są przestrzegane.

Biorąc pod uwagę ustalenia poczynione przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich oraz problemy zgłoszone przez osadzonych w trakcie rozmów w Zakładzie Karnym w Malborku, należy:

- 1) doprowadzić do zgodności Porządku Wewnętrznego Zakładu z przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 listopada 1996 r. w sprawie określenia zasad dopuszczalności używania wyrobów tytoniowych w obiektach zamkniętych podległych Ministrowi Sprawiedliwości,
- 2) usunąć kamerę telewizyjną z pomieszczenia przeznaczonego do realizacji widzeń bezdozorowych,
- 3) usunąć zapis z § 31 pkt 1 Porządku Wewnętrznego, dotyczący kontrolowania widzeń bez osoby dozoru,
- 4) przeredagować Kartę Praw Pacjenta w taki sposób, aby znajdujące się w niej zapisy dotyczyły praw pacjenta pozbawionego wolności,
- 5) wyposażyć łóżka piętrowe w drabinki i zabezpieczenia lub dokonać wymiany łóżek na inne, o konstrukcji gwarantującej bezpieczeństwo osadzonych,
- 6) usunąć liczne uszkodzenia wieszaków w łazni,
- 7) wprowadzić w punkcie sprzedaży dla osadzonych kasę fiskalną oraz wydawać dowód dokonania zakupów (paragon),
- 8) sporządzać i udostępniać osadzonym w celach mieszkalnych aktualny cennik artykułów znajdujących się w sprzedaży w kantynie,
- 9) ustalić, czy istnieje możliwość wykonywania rozmów telefonicznych za pośrednictwem samoinkasujących aparatów, na koszt abonenta, jeśli tak, to umożliwić osadzonym korzystanie z tej formy rozmowy.

Celowe wydaje się przyznanie dodatkowych etatów lekarza psychiatry i pielęgniarki.

Sformułowane powyższe wnioski i zalecenia nie umniejszają pozytywnej oceny wizytowanej jednostki. Na podkreślenie zasługuje fakt, że wszystkie wnioski, zawarte w Informacji o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w Zakładzie Karnym w Malborku w 2002 r., zostały zrealizowane.

Za zespół:

Małgorzata Kiryluk

Główny Specjalista

Opracowała: Jolanta Nowakowska